

L a t w e e f c h u   A w i s e s .

Nr. 47.

Zettortbeendâ 24. Novemberi.

1860.

— — — — — S i n n a .

Lais klahnt fawus mihtus Awischu lassitajus usrunnaht un firsnigi luhgt: lai tee kas Latweefchu Awises us 1861tu gaddu gribb turreht, pee laika peeteizahs pee faweem zeen. mahzitajeem, skohlmeistereem, teefas skrihwereem un zitteem Awischu draugeem, kas lihds schim par Awischu lassitajeem til mihtigi ruhpejuschees un gahdajusch, — schohs ihpafchi wehl tâ luhgdami: lai fawas grahmatas un fawu naudu jeb tohs zilwekus, kas nahk apstelleht Latweefchu Awises us 1861, nosubta **Jelgawa**, nekur zittur, kâ til ween pee **Janischewska kunga**, Latweefchu Awischu nam-mâ. **Kanahla-eelâ**, fur pa wahrteem ee-eet lihdschinnigâ klawiru-taifitaja Triebes, taggadeja **Polkmanna** nammâ. Schis irr tas ween igais nams, kas schinni masâ eelâ, kas stary jalka **Stolzera** bohtes un stary ta bekkera namma no Leelajas eelas eet us **Skrihwereu** eelu. 1861 gaddâ schè arri ikneddelas fawas Awischu lappas tee warrehs panemt, kas tahs ne dabbu ar past, bet pafchi **Jelgawâ** panemm. **Mihgâ** lai Latweefchu Awises us 1861 apstelle pee **Minus kunga**, **Kalku-eelâ**, jeb pee **Dr. Buchholza kunga**, **Behterburgas** preekschpilkatâ, **Leelajâ** eelâ stary **Gertruhdes** un **Kreewu** basnizu **Buchholza** nammâ ar to jaunu, leelo, balto un sillo **Nr. 19**, fur pa wahrteem ja-ee-eet. Ruhdsam wehl: to **laikam** darriht, lai wiffas tahs adreffes pee laika warretu fataischt, un ar jaunu gaddu iffatram lassitajam fawu lappinu riktigi un bes kaweschanas nosubhtit.

Schulz.

Awischu-sinnas.

Behterburga. Kreewu walsts ar Gistreikeru walsti taggad andeles-derribu faderrejuschas, kas abahm nu buhs par labbu. Muhju schelligais **Kungs** un **Keifers** **Warschawas** nabbageem dahwanajis 10 tuhst. rubl. un **Krohna-mantineeka** wahrda wehl 5 tuhst. rubl.

Behterburga. Nr **Zarskojes-Selas** eisenbahni **Oktobera** mehnesi braukusch 75 tuhst. 669 zilweki un par to 23 tuhst. 861 rubl. 97 kap. f. eenemti tappusch.

Kreewufemme. **Ribinska** lihds **Imam** **Oktoberim** 5833 laiwas ar prezzi pa **Wolgas**, **Molo-**

gas un **Scheksnas** uppi atnahkuschas, un schi prezze 28 millj. 8 simls tuhst. rubl. wehrta. Tad tur gan leela andele. — **Rihgâ** schinni gaddâ lihds **Imam** **Novemberim** atnahkusch 2118 fuggi un isgahjusch 2078 fuggi, kas irr, waitak fuggu, ne kâ daschâ zittâ gaddâ. **Daugawâ** jaw bij leddus, tadeht fuggi tillai no dampfuggeem wadditi, warreja eet pa scho leel-uppi, bet nahze un gahje wehl.

Mihne. Gistreikeru waldischanai taggad darba papillam ar to jaunu likkumu eetaifischanu, kas walsts buhschanu pawissam pahrtaisa un pawalstneekem, arri **Evangeliuma** tizzigeem un teem no zittahm tizzibas nowehl leelakas reftes un teefas. Tomehr

Ungari naw ar meeru, un griib wehl wairaf" dabuht, nekà teem jaw ir nowehlehts. Arri Benedigas dalkà laudis nemeerigi. Leels karraspehks tur jaturre un dauds dumpineeku un nemeerigu zilweku fanemti tappuschu un zeetumà likti. Tee zerre, ka Garibaldis un Sardinjeri nahkschoht tohs pawasfarà atpestiht un peedalliht pee Italias faweenotas walsts. Gistreikerim taggad pee Sardinjeru rohbescheem un Venezia stahwoht 300 tuhft. saldati gattawi, un Keisers generalu Benediki scheem par karrasleekungu zehlis! Pawasfarà deemschehl gan atkal buhs nikns karsch, ja zitti waldineeki ne sinahs to aislaweht. Calenderu ministers islaidis grahmatu, un par labbu isteiz wiffu, kas Italià taggad notizzis, un ka ir Rohmu un Venezia effoht japeedalla pee Italias faweenotas walsts, ja paschi to griibhoht. Turprettim Pruhfchu ministers islaidis grahmatu, kas israhda, ka tas itt par pohstu buhtu, jo itt nekahda gohdiga un spehziga waldischana pasaulè ne warretu buht, ja ikkairà walsti tà warretu tik drohschi darriht, itt kà nu Italià darrijuschu. Dumpis, nemeers un karsch ne warroht buht teizami, nedsi labbu darriht.

Calante. Tur nu taggad 2 Keisereenes bijuschas. Gistreikeru Keisereene, — kurreai Calenderu Kehnineene demufe sawu paschu jaks-kuggi braukt us Awrikas fallu, Madeiru, — niknu wehtru labbad ne warrejuse eet, bet bij jadohdahs Plimutes ohstà, kur ar leelu gohdu to usnehmuschu; un atkal Sprantschu Keisereene nu Skohtu semmè. Edinburgas pilfatà, staiga itt melna isgehrbusees, apstaktahs leelo pilfatu un nu demufees us Amiltona lunga muischahm. Ne sinn kalabbad no Parises turpu aisgahjuse; sakka, tadeht, ka Bahwestu par dauds effoht schellojuse un aisstahwejuse, kas Napoleonam ne patihloht; jo sinneet, kahdas kibbeles Napoleonam ar Bahwestu, un ka Skattolu bislapi Sprantschu semmè tadeht winnam prettineeki. Skaidri neweens ne sinn, kas ta ihsta waina, ka Keisereene Skohtu semmè.

Italià nekahdas leelas leetas taggad naw notikluschas, jo Kehninom Wiktoram Emanuelam darba deesgan sawu jaunu walsti cetaisht un spehka

peenemtees, jo tur eet juffu julkahm, kà jaw tur, kur dumpis un nemeers. Laudis ar jeddelehman gan paschi winnu aizinajuschu itt weenprahfigi, tomehr tuhda atkal zekahs dumpineeki, kas ar warru griib atdabbuht lihdschinnigo Kehninu Pranzi. Tahda ta pasaulè! Kas tai irr, tas naw labb, — kas tai bijis, to turr par labbu. Klahbuhdami laiki nekad naw labbi deesgan, bet flikti, wezzi, pagahjuschu laiki, tee tee labbee! — Nu jafuhta Wiktoram saldati, kas tahdus sawalda; arri darba deesgan ar tahdeem, kas itt nekahdu Kehninu un waldineeku ne griib, bet brihw-walsti griib cetaisht. Tad nu Wiktoram wehl ees gruhti deesgan. Pa tam Gaëtas lohti stipru pilfatu aplehzere no juhreas un semmes pusses, bet Sprantschu kuggi aisleedf Sardinjerem no juhreas pusses schaut. No Gaëtas us Rohmu nu nogahjuschu Kehnina Prantscha jaunakee brahti un mahfes ar winnu mahiti, un tiklai Kehnina 3 wezakee brahti un tehwa-brahlis tur palikfuschu. Sakka, ka griibhoht turretees lihds beidsamam. Effoht promjantes un karrasleeku deesgan un saldati lohti stipri turrahs. Arri wiffu waldineeku weestneeki, kas lihds schim Gaëtà pee ihstena Neapeles Kehnina Prantscha allasch bijuschu, isgahjuschu no Gaëtas us Rohmu, bet naw gahjuschu us Neapeli, jo Wiktoru Emanuelu zitti waldineeki wehl ne zeen un naw apstiprinajuschu par Italias ihsto Kehninu. Messinas krepostà (Sizilià) wehl stahw Kehnina Prantscha saldati. Sardinjeris laidis teem grahmatu, lai isheet ahra, bet atteikufchi, ka ne padohschotees un ne iseeschoht, ja winnu ihstais Kehninsch Pranzis teem patè to ne pawehl. Nedsi kahda nu tur sajulschana!

Rihna. Sinneet, ka Calenderi un Sprantschi Kineseru skanstes panehmuschu, winnu karraspehku sakahwuschu, un sakfuschu meeru derrecht. Bet itt kà Kineseri allasch ne-ustizzigi un wiltigi rahdijuschees, tapat ir taggad. Ar wiffadeem stikkeem wilzina to meera-derribas farakstischanu. Tad nu Sprantschu un Calenderu generali, kas jaw panehmuschu Einsenes pilfatu, kaisahs eet us pascha Keisera pilfatu Bekingu, (kas tiklai 4 juhdses no Einsenes), kur stahwoht leelais eenaidneeku karras-

spohls. Nu Kineseri atkal fahocht meeru derreht. Taggad nu atnahfufe sinna, ka Kineseri faderreju-fchi meeru ar Calendereem un Sprantscheem.

S—3.

• No deenas-widdus Kreewusemmes.

Jögahjuschas waffaras Zuhla mehnesi mans brablis ar weenu zittu Kursenneeku no Zekatarinoflawas pilfata, deenas-widdus Kreewusemmé, par Odeffu un Krimmi us Kaukasu reisodams, daschas sinnas pahrlaidis, kas, ka man fa-leet, Awischu lassitajeem gan patiks dsirdeht. Tadeht nu stahstifchu, ka manna brabla grahmatá rakstihsté.

„Birmais pilfats, kur no Zekaterinaslawas isbraufuschi apstahjamees, bij Alekxandrow ska, kas, tápat ka Zekaterinoflawá, us Dneperes uppes krafta taifita. Wensch taggad irr mase un nefmuks pilfatinsch, ka gandrihs wiffi aprinka pilfati Kreewusemmé; tomeht drihs plauks un leelumá ees; jo sché dselles-zelsch nakts, kas no Kreewusemmes widdus labbibu un zittu prezzi us Alekxandrowsku atweddihs, un no kurrenes dampfluggis tahlak us Kersoni un Odeffu to aiswedd. Tahs wezgas, leelas walles apstaigajuschi, aisbrauzam ar itt jaunu dampfluggi „Barjatinski,“ (kas Enlanté buhwehts un Schamilam jeb Tscherkesses uswarretajam par gohdu pehz winna wahrda nojaukté) gare Dneperes uppes jaukeem krasteem us Kersoni, kas schihs Gubernements galwas pilfats un krepofst, kam 2 reis lil dauds eedshwotaju, ka muhsu Zelgawai. Tur par fuggoschanu stipri ruhpejahs. Ne ween, ka dauds fuggu tur buhwe, bet arridsan ihpashá fkhola, — tápat ka Odeffá, — jaunektus mahza tahdas mahzibás, kos gruntigeem fuggineekeem waijadstigas sinnaht. Us Kersones walles stahw Wirsta Botemkina gohda stabs par peemianu, ka schis zittabrt to pilfatu eegruntejis. No Kersones brauzam atkal ar dampfluggi us Odeffu. Muhsu zelsch gahje garram gare zittahrtigu stipru krepofstu, Dtschakowu, un taggodeju Kimburnes krepofstu! Tad eebrauzam Odeffá, tai gresná, plaschá pilfata, kas gandrihs 6 reis til leels, ka Zelgawa. Odeffá reds daschadus Ciropas, ir zittas Ufias un Ameri-

kas tautu laudis. Kreewu Keisereene Katribne preelsh 67 gaddeem, kad Odeffu lille buhweht, gan garrá buhs mannijufe, ka sché, kur Dnesteres uppe Mellá juhra gahschahs, andelei ihstena weeta. Peezas deenas mums Odeffá til ahtri ka pegas stundas aisfrehje flattotees un klausotees ween. Un kad bijam drehbes un daschadas grahmatas, kas mums waijadstigas, eepirkufshees, (Odeffá irr par wiffu to apgabalu lehtaka pirkshana), tad us „Wladimira,“ dampfluggi par Melno juhru tahlak laidam. Zuhra bij til rahma, ka tad til wilnischu pakustinajahs, kad juhreas-zuhkas, kas sché leeleem bareem bij redsamás, no uhdens isfchahwahs. Ohtrá rihtá fasneedsam to Tartaru pilfatu Ciropariu, kur ilgi ne kawejamees, bet dewamees Sewastopoles ohstá eelshá. Ko buhs no Sewastopoles fazzibt? Wifs irr isphstihsté! Til ween ka schi pilfata seemeta pufse irr palikkufe ne fadraggata; zité wifs irr isphstihsté. Pee teem fadraggateem almineem un pelneem warr gan pasiht kahdas warrenas karea-breesmas sché plohshjuschahs. Malakowa tohrna weeta taggad razzeji strahda, no karea-leeleem (magg ween irr atwahkti) tahs wehl derrigas leetas, ka dselst, missinu u. t. j. pr. isnemdami. Tápat tohs nogrimdetus fuggus isewell ahtrá, tahs fohka leetas malkai, tahs dselles leetas ihpashchi krahdami. Jaunas ehkas irr lohti mase pehz karea-laika buhwehtas. Ur pakustinatu firdi un affaru pilnahm azzim schkibramees no Sewastopoles flansshem, kur preelsh gaddeem eenaidneeks eenaidneeku ar pohsta ugguni meeloja, un kur dauds waimanas un scheloschanas bij dsirdamas; mehs kluffi nopubdamees us to paschu fuggi nakts-widdá sawu zellu us juhreas tekkeem tahlak brauzam. No Zaltas pilfata ar zittu dampfluggi us Kertschi dewamees.

Chr. S—g.

(Turplikam beigums.)

• Leez wehrá!

Nesenn lassiju kahdas dahrsa Awisés no Stuttgartes pilfata Wahzsemmé, ka tur kahds gudra un slawehts dakteris issteizis, ka turpat flimneeku namma 6 zilweki ar mattu-tahru (Bandwurm) flimmi

effoht, un brihnumš, kà 5 no teem irr tahdi bijufchi, kas pee flaktereem strahdajufchi. — Kà tas nahkàs, kà tahdi, kas garr galku dšihwo, matta-tahrpus ahtraki dabbu, kà zitti, to tew tšihš išteikšchu.

Tas matta-tahrps, kas zilwela meefàs kahdureiř rohnahš, zekotees no zuhkàs galkas, kurrà masi tahrpini effoht, ko fauz par puhšcha-tahrpu. (Blasenwurm). Šchis puhšcha-tahrps zilwela meefàs nahziš, iškuhrojahš par to, gan dascham pašihstamu mattu-tahrpu, kas ne rekti dautš ohlektes, ir 30 ohlektes un wairak garsch tohpohht, un ja glabbschanas naw, tad zilwekam janihkš. Kà katrai lectai fawa cerahdita weeta, tapat tad arri ar scho tahrpu; tikko zilwela meefàs no zuhkàs e-nahziš, winšch par mattu-tahrpu paleek, turprettim zittà dšihwà raddibà nonihkš (?) Šchis tahrps, kà arri zitti tahrpi irr no pulks maseem lohjekliřcheem, kà kahda kehde falikta. Matta-tahrpam zitti lohjekliřchi; arweenu atraifahš un ar zilwela netihru-meem isceet, no kurreem, tad tohš zuhka ee-ehd, atkal tee puhšcha-tahrpini isaug. — Redš Deewa brihnischki un ar sinu eedallitu wairořchanohš ir scho kustu.

Sinnamš, gan ne warr wis řazziht, kà wiřfàs zuhkàs puhšcha-tahrpini atrohdahš, un galku wah-roht wiřfeem dšihweem daikteem, kas tanai atgad-dahš, pohštà ja-eeht; bet woi ne tohp řchinki ne-wahriti ehšt? Woi ne redš dautšreis to apdohmibu, kà zuhkàs kaujohht un priřchu galku řagreeshoht nařchi tohp řohbòš nemti? Dařch arri wehl priřchu, tiklai atdšiffufchu řpekli ar řahli un pipereem tuh-dal ehđ?! — To wehrà liřdams řargees nu no sin-namas nelaimes. — Luhřsam řlaidraku pamahziřchanu par scho leetu. S. K—s.

Kahds wahrds par wezzeem labbeem laikeem.

Nettu kahda gekkiba irr laudiš dšikakti eesakno-jufees, kà dohmas un runnas par „wezzeem Lab-beem laikeem!“ Kad pasaules-řahštòš lařfa, kà preekřch gaddu řinteneem jeb gaddu tuhřstofcheem irr bijis, tad ja-eeřkatta, kà řchahš dohmas un run-nas zaur zittu neko, kà ween zaur nepařihřchanu ar preekřchejem laikeem irr zehluřchahš. Dautš irr run-

nahš tappis par wezzu laiku labbahm eerařchahm, gaddigu un laimigu dšihwi u. t. pr. Bet pasaules-řahštòš iřrahda, kà preekřchejòš gaddu řintendš naw wis til gaddiga un laimiga dšihwe un labbas eera-řchahš bijufchahš, kà dařchš řakka. Kahràs un zit-tàs dšihřes tappe pahřleekam dautš ehdeena un dšeh-reena iřbruhkethš. Wikuma no Draniaš kahràs tappe 4 tuhřřt. puhri řweeřchu, 8 tuhřřt. puhri rudsu, 13 tuhřřt. puhri auřu preekřch weeřu řirgeem, 3 tuhřřt. 609 spanni wihna un 1 tuhřřt. 600 muzzas allus aptehrehtš. Kahršneekem ween bij 5 tuhřřt. 647 (!) řirgi liřdš. Uš Eberarda no Wirtemberges kahršahm bij 14 tuhřřt. weeř. Uřrika no Wirtemberges kahràs (1511tà gaddà) tagpe 136 wehrřchi, 1 tuhřřt. 800 tełki un 2 tuhřřt. 759 putni apehšt. Šchahdu wezzu laiku riřřchanu un plihtřchanu gan neweens ne uřteikš, un ne řlawehš wezzuš labbuš laikus; jo tà plihteht til warreja augšt kungi un baggatee un winnu řullainu barri. Erzogam Albam bij Madrides pilli 400 řullainu řambari, un tam bij jamakfa par mehneř wiřfeem řullaineem 1 tuhřřt. dukkati lohneš. Kreewusemmè wehl liřdš 1812tam gaddam bij dařcham muishneekam 1 tuhřřt. řullainu, no kurreem katram řaws daròš bij. Dařchš, kas mihto labbi ehšt, dšert un apdeenehtš tapt, gan řew weh-letohš tahduš wezzuš labbuš (leiřaputras) laikus; bet arri driřš redřefim, kà mehš ar řaweem jauneem laikeem warram meerà buht. Preekřch řimts gad-deem gapeles un nařchus rettu kahds pařinne, un kad kahdu reis kahda leelmahte Wenedigas piřfatà ne bij ar piřřteem galku nehmuře, bet ar naři un gappeli, kas no tahleneš bij amesti, tad wiřfi břeže par wianas řepnibu, un kà ta taptřchoht no liřtena rohkàs par to řrahřpeta. Kahrš Gulenderiř řuh-dřahš 1775tà gaddà par to řepnu jaunu mohdi řrahřnes zelt, (řrahřnes toreiř ne pařinne, bet uř-řuhre ugguni iřtabas widdù), un kà ehdoht no mahla un alwa řlohdahm un ne kà papreekřch no řohka trankeem. Kad nu turriřee laudiš toreiř tahdas leetas, ko taggad katràš řemneeku mahjàs atrohd, par řepnibu teize, tad warr dohmaht, kà nabbaga darba wihri dšihwoja. — Audeklu wezzòš laikòš til rekti atradde. (Turpiřkam beigums.) —ld.

B r i h w d r i ř ř e h t.

No juřmałlas-gubernementòš augřtas walřiřchanas puřřes: Collegienrath G. Blaeře, řensor. řelgamà, tai 21. Rowemberi 1860.

No. 197.